

אבא מסוג אחר: לאן נעלמו ילדיו של משה רבנו?

משה ממנה את בני אהרן, אבל לא את בניו שלו. הוא עצמו מצווה להעביר מרוחו לתלמידו יהושע בן נון ולמנות אותו אחריו. האזכור האחרון לבני משה היה בתחילת הדרך כאשר הגיעו לפגוש אותו בהר סיני, אחרי יציאת מצרים, ומאז נעלמו עקבותיהם.

ב"ה | פרשת במדבר | תש"פ

יתירה מכך: משה מושח את אהרן ובניו לכוהנים וקובע בעצמו את העובדה שגדולה עוברת בגנים.

שמות כח,א: ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר. **ויקרא ח,יג:** ויקרב משה את בני אהרן וילבשם כתנת ויחגר אתם אבנט.

וכמה שזה עצוב: משה ממנה את בני אהרן, אבל לא את בניו שלו. הוא עצמו מצווה להעביר מרוחו ליהושע בן נון ולמנות אותו אחריו. האזכור האחרון לבני משה היה בתחילת הדרך כאשר הגיעו לפגוש אותו בהר סיני, אחרי יציאת מצרים, ומאז נעלמו עקבותיהם. ככתוב (שמות יג): "ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם ... ושם האחד אליעזר... ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלוקים".

והנה הקושיה הפשוטה מפיו של אחד מחשובי רבני גרמניה כמאה שנים לפני המלחמה:

רד"צ הופמן יתרו: תמוה הדבר שבהמשך אין מזכירים עוד לא את האישה ולא את הבנים.

התמיהה כואבת יותר לאור העובדה ש**משה כן ניסה להכניס את ילדיו לתוך ההנהגה**. זה לא שהוא זנח אותם חלילה, אלא הפציר בקב"ה למנות את בניו תחתיו, אבל הקב"ה סירב לכך. וזאת מהטעם הקשה שהם אינם ראויים להיות ממשיכי העברת התורה מדור לדור.

היהדות היא דת משפחתית, היא צומחת בבית ועוברת בתוך המשפחה מאבות ואימהות לילדיהם. כל תולדות ספר בראשית בנויים בצורה של "אלה תולדות נח ... ואלה תולדות יצחק בן אברהם". כל אדם גדול מעביר את המסורת לילדו אחריו וכך אנו מכירים לפרטי פרטים את המשפחה של אברהם, יצחק, יעקב, עמרם אבי משה, מרים אחותו ואהרן אחיו.

וכאן מגיע הפלא הגדול. יש רק **חריגה אחת בכל תולדות אבות האומה**: אדם אחד אינו מעביר את המקל לילדיו שלו, ופלא הפלאות הוא שמדובר בגדול המחנכים והמלמדים.

משה רבנו צועד תמיד כשהוא מוקף בכני משפחתו ומעצים את אחיו ואת אחייניו. כשהוא יוצא למלחמה הראשונה אחרי יציאת מצרים, מלחמת עמלק, הוא יוצא עם אהרן וחור, בנה של מרים. כשהוא נפרד לעלות לשמים אחרי מתן תורה וכאילו צופה בליבו את אסון העגל, הוא מדריך את העם לפנות בכל שאלה לאהרן וחור. (הרי הטענה של קרח הייתה שמשה שומר הכול לו, לאחיו ולאחיינו).

1. **שמות יז:** ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק ... ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה... וידי משה כבדים ... ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד - **רש"י:** חור - בנה של מרים היה וכלב [בן יפונה] בעלה.

שמות כד: ויעל משה אל הר האלוקים ... ואל הזקנים אמר שבו לנו כזה עד אשר נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אלהם.

שוב מצרימה ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו' ויצא אהרן לקראתו ויפגשוהו בהר האלוקים. אמר לו מי הם הללו? אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני. ולהיכן אתה מוליכן? אמר לו למצרים. אמר לו על הראשונים אנו מצטט- ערים ואתה בא להוסיף עליהם?! אמר לה: לכי לבית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה.

ואולם הרגע הזה חרץ את גורלם הרוחני: כי נאבדה מהם ההזדמנות לשלם על היהדות שלהם. מה שילד צריך הוא לא ידע, גם לא הנאה, את זה הוא יאסוף לבד במהלך החיים, ילד צריך **להתנסות, ליצור ולנצח את עצמו**, הוא זקוק לגלות גבורה ולחשוף את הכוחות העמוקים בו, וילדי ישראל התנסו: הם נאבקו יום אחרי יום במצרים כדי להישאר ייחודיים, ואולם ילדי משה לא זכו לכך. הם הגיעו לראשונה למתן תורה כמו צופים מהצה. שכן משה רבנו כמו אבא טוב, רצה להגן עליהם, לגדל אותם באווירה בטוחה, אבל מי שלא נאבק - גדל אדיש.

וכמה שהמסר הזה חשוב: עלינו להפסיק לרחם על הילדים שלנו. ישנה היום הורות שנקראת 'הורות הליקופטר', הורים שמסוככים על הילדים שלהם ופותרים בשבילם כל בעיה. זה נורא. כי איזה שמחת חיים תהיה לילדים? מה יניע אותם לפעולה? כיצד יכירו את עצמם? תמורת זאת, הורים צריכים לעודד ילדים למצוא בעצמם פתרונות, להניע אותם לצאת מאזור הנוחות ולנצח את עצמם.

יסודו של הרעיון רמוז בדברי המהר"ל מפראג: המהר"ל דן בכך שפרשת הגעת יתרו למחנה ישראל מסתיימת בכך ש"וישלח משה את חותנו", ואחר כך מתחילה פרשת מתן תורה. והתמיהה גדולה: הרי יתרו נשאר עד **שנה אחרי מתן תורה**? כפי שנקרא בעוד שבועיים, שבעשרים באייר כשקמו לעזוב את המדבר, יתרו עזב וחזר לארצו. אז מדוע מכניסה התורה את שילוחי יתרו לפני מתן תורה?

עונה המהר"ל רעיון מיוחד במינו: הדבר בא לבטא את הספקות של משה עצמו. הוא לא הרגיש נוח בנוכחותו של יתרו במתן תורה, שכן יתרו לא יצא ממצרים ומי שלא חווה את הניסים - לא מרגיש מחויב. מי שלא היה עמנו בירידה, לא יידע להעריך את גודל החסד בעליה ועד כמה מחויבים לקב"ה.

דרשות מהר"ל עמודים ג-ד: פרשת מתן תורה נסמכה אל 'וישלח משה את חותנו' ואף שיתרו לא עזב עד שנה אחר כך [להורות לנו כי לישראל בפרט התייחסה נתינת התורה בהחלט ולא לזולתן מהעמים. כמאמרו 'אנוכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים' - תלה הדבר בהוציאו אותם ממצרים ... רצה לומר: אחר שהוצאתי אתכם ממצרים מבית עבדים, היא הסבה המכרחת אתכם לעבדים לי וש- מוכרחים אתם לקבל גזירתי ותורתי בעל כורחכם. אבל לא עלה לרצון לפניו שיאמרו 'מרצון נפשנו הטוב נעשה זאת', אלא יהיו עבדים קנויים לו בהכרח ... ויתרו לא היה שייך בבחינה זאת, שלא הוציאו ממצרים, ולא תהיה לו קבלת התורה כי אם מרצון עצמו, מה שאין דעתו יתברך נוחה בו כנזכר.

כך לומדים חז"ל בפרשת פנחס: משה מבקש שם מהקב"ה למנות אדם שיריש אותו. וזה די תמוה: מה פתאום מתייחס משה להסתלקותו מהעולם? ולמה דווקא שם? אלא אחרי שנאמרה הלכת בנות צלפחה, לפיה הילדים יורשים את אביהם ואפילו בנות יורשות באין בנים, משה ניצל את העת רצון לבקש שחוק הירושה יחול גם בתוך משפחתו.

במדבר כז: וידבר משה אל ה' לאמר: יפקוד ה' אלוקי הרור- חות לכל בשר איש על העדה - **במדבר רבה שם** - כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה: הרי השעה שאתבע צרכי. אם הבנות יורשות, בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקב"ה: 'נוצר תאנה יאכל פריה' (משלי כז יח) - בניך ישבו ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות ... כדאי הוא שישמש את ישראל.

התשובה של הקב"ה כואבת וישירה: ירושת ממון עוברת לילדים ישירות, אבל ירושת תורה עוברת רק לבנים ראויים ואילו בניך אינם ראויים לכך.

ולא צריך להיות מפרש כדי לחפש הסבר: 1. איך זה שרבן של ישראל שהנחיל תורה לעם שלם, לא הצליח בתוך ביתו שלו?

הסבר פשוט: הדבר ממחיש את אופייה של התורה. היא אינה שייכת למשפחה, היא לא רשומה בטאבו על שם אף אחד. בעוד כתר כהונה וכתר מלכות עובר בגנים, **"כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר 'תורה צווה לנו משה מורשה קהלת יעקב'."** אין איש בעולם שיכול לפטור עצמו מלימוד התורה בטענה שהוא לא נולד במשפחה הנכונה, משום שתורה ציווה "לנו" משה, היא שייכת לכל ישראל ולא לבעלי דם כחול.

כך ידוע הסיפור על רבי עקיבא או על רבי אליעזר בן הורקנוס, שבאו משומקום והפכו להיות גדולי ישראל האמתיים וכו'.

ואולם במסגרת הזו ברצוני להזכיר רעיון כביר ששמעתי בשמו של הגאון יוסף דב הלוי סרלוביץקי, ראש ישיבת יצחק אלחנן ומגדולי רבני אמריקה בדור הקודם: בני משה היו כעין תיירים בעם ישראל, הם צפו על הכל מבחוץ ולא קיבלו את ההזדמנות **להתנסות** ביהדותם, **להיאבק עליה ולנצח**, ואדם לא מעריך דברים שלא גילה בהם גבורה עצמית.

נחזור אחורה וניזכר בלשון התורה לגבי הגעת יתרו למחנה ישראל (לעיל מקור 1): "וייקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה **אחר שילווחיה** ואת שני בניה", אבל באיזה "שילווחים" מדובר? לאן משה "שלח" את אשתו? [הפרידה הידועה שמדוברת בסוף פרשת בהעלותך הייתה רק אחרי מתן תורה].

מוכא במדרש כי זה היה הרגע בו משה התגלה כבעל וכאבא אוהב ומסור. בראשית שליחותו למצרים, כשהוא הגיע בפעם הראשונה ממדין עם אשתו ובניו, פגש אותו אהרן ונבהל: בשביל מה להכניס למצרים משפחה שלא סובלת? וכאן התגלו רחמי הבעל והאב והוא שלח אותם בחזרה למדין.

3. רש"י: 'אחר שילווחיה' - כשאמר לו הקב"ה במדין 'לך

ולסיכום: הדבר הכי גרוע שהורה יכול לעשות לילד הוא לא לדרוש ממנו, להקל עליו מדי.

עד כאן בכל הנוגע לחלק הראשון: ההתעלמות של התורה מבני משה. וכאן עלינו לעבור אל החלק השני, שקשור במיוחד לפרשת השבוע: למה בכל זאת מתעקשת התורה לקשור את "תולדות משה" עם בני אהרן? למה חשוב לומר שמשה כן זכה למשפחה טובה **דרך התלמידים שלו**? מה המסר? הרבי מליובאוויטש עסק בכך בכמה שיחות בהקשרים שונים, והאמת היא שהדברים קשורים ליסוד מחשבת "חב"ד", שכותרתה עבודת ה' מתוך "**חכמה, בינה ורעות**".

ה. התורה רוצה כביכול לפצות את משה ולהשיב את כבודו: מסיבה כזו או אחרת, הוא לא זכה לילדים לומדי תורה, אבל הוא עשה משהו אחר, דומה ולא פחות חשוב: הוא ילד מיליוני תלמידים. מה שלא קרה בתוך ביתו, התרחש בענק מחוץ ביתו ושינה את העולם. הפרשה שלנו נועדה לפרט את בני לוי, ולמרבה הצער, בני משה לא היו מספיק ראויים להיכלל בשבט הגדול הזה, אז התורה מאזנת את כבודו של משה עם המסר המקביל: הוא לא זכה לבנים אבל ילד מיליוני תלמידים.

וכאן מעבירה התורה את הערך הגדול של החינוך: יש רק פעולה אחת בעולם שמשותפת לפלא של הלידה: חינוך. כי בכוח החינוך אפשר ליצור ילדים מחדש. חינוך הוא לא פעולה חיצונית של העברת מסר, הוא סוד הסודות של האומה שלנו, הוא **המעצב של החברה** ואם הלידה הביולוגית מעניקה חיים, הלידה הרוחנית באמצעות החינוך מעניקה משמעות לחיים.

הנה סיפור: מורה בירושלים שמצליח מאוד בעבודתו פגש פעם אדם מבוגר שהיה המורה שלו לפני ארבעים שנה. הם נפגשו בידדות ואז המורה הצעיר ביקש לספר משהו למורה המבוגר. "דע לך שבזכותך הפכתי להיות מורה. מי כמוך יודע שמקצוע ההוראה אינו קל ואינו מבוקש בזמננו, אבל אתה נטעת בי את האהבה להוראה. ומעשה שהיה כך היה:

"הייתי אז תלמיד צעיר בכיתה ז' ואחד הילדים בכיתה הביא שעון יקה. אביו העשיר חזר מחוץ לארץ וקנה לו שעון איכותי. העיניים של כולנו יצאו מקנאה ואחרי ההפסקה אירע אסון: השעון נגנב. הוא בכה וצעק, אבל אף אחד לא הודה. אתה, המורה, נכנסת לכיתה וביקשת מכולנו לעמוד לאורך הקיר עם עיניים עצומות וידיים למעלה. ערכת חיפוש בכיסים ומצאת את השעון אצלי. ביקשת מכולנו לשוב למקומות, ואז אמרת שהיה כאן ילד שהיצר שלו התגבר לרגע, אבל עכשיו הכל בסדר. הוא התפטר מהשעון והתגבר על היצר. וזהו, אף אחד מהילדים לא ידע מי הגנב והכבוד שלי ניצל. באותו רגע החלטתי שכשאגדל, ארצה להיות מורה כמוך. אם יש בכך אמון כזה שהתלמיד לא התכוון לגנוב אלא רק יצרו גבר עליו - אני רוצה להיות חלק מהמערכת הזו.

"אבל בכל זאת משהו מציק לי כל השנים", המשיך ואמר המורה הצעיר: "איך זה שלא אמרת לי כלום? מילא לא ביישת אותי בפני החברים, אבל למה לא קראת לי לשיחת נזיפה אחרי השיעור?" "אגידי לך את האמת", ענה המורה המבוגר, "ארבעים שנה חלפו ועד הרגע הזה לא ידעתי מי הגנב, גם אני חיפשתי לכם בכיסים עם עיניים עצומות..."

יש שתי דרכים ללדת אדם: הדרך הפיזית היא להרות אותו ולהביאו

לעולם. הדרך הרוחנית היא להקנות לו מסר, משום שמסר הופך להיות האדם עצמו. רעיון הוא המושג החיצוני היחיד שנכנס לתוך האדם ומחלחל לתוך המנועים שלו. דוד המלך אומר: "ותורתך בתוך מעי". התורה היא כמו אוכל שהופך להיות האדם עצמו, מה שמרכיב את תאי הגוף שלו, וכך רעיון אלוקי מגבש את המחשבה ואת הדמיון והופך להיות האישיות עצמה.

משה רבנו לא זכה ללדת בנים לומדי תורה, אבל הוא עשה משהו לא פחות גדול: הוא ילד עם שלם, כי "כל המלמד את בן חברו תורה כאילו ילדו". לימוד הוא פעולה דרמטית שיוולדת אנשים ומעניקה להם כיוון לחיים. הלימוד לוקח תלמידים והופך אותם למנהיגים. במקום לעשות בשביל המורה, הם מתחילים לעשות בשביל עצמם.

וזאת קריאה לכל הורה: אנו משקיעים כל כך הרבה במשחקי חדר הילדים, אבל מוותרים בכל מה שקשור לחינוך. וזה אסון, כי את המשחקים הם ישכחו, אבל הלימוד הוא בית החרושת לגידול אדם.

קצת נוכל להבין 'מדרש פליאה', גמרא תמוהה ביותר:

זבחים סב, ב: בני אחרתו של רבי טרפון ישבו לפניו [ולא אמרו כלום]. פתח ואמר [משהו כדי שידברו]: 'ויוסף אב-רהם ויקח אשה ושמה יוחני'. אמרו לו: 'קטורה' כתיב. קרא עליהם 'בני קטורה'.

אחינו של רבי טרפון באו לבקרו, אבל לא אמרו כלום. הם לא היו לומדי תורה ולא מצאו נושא להעסיק בו את דודם הרגול. רבי טרפון רצה לעורר אותם לשיחה והחליט לשנות פסוק מפורסם. הוא ציטט את הפסוק "ויוסף אברהם וייקח אישה ושמה", ושינה את המילה האחרונה ואמר: "יוחני". אחינו התקוממו ותיקנו אותו: "קטורה כתיב". ואולם רבי טרפון התאכזב וקרא עליהם "בני קטורה".

וכמובן הסיפור הזה הוא מדרש פליאה: א. מה מטרתו? למה לבזות את אחינו רבי טרפון? ב. למה רבי טרפון שלף שם כה מוזר כמו "יוחני", שם שאינו יהודי אפילו? הוא היה יכול לומר "וייקח אישה ושמה שרה, רבקה, רחל ולאה" ג. והעיקר: למה הוא התאכזב מהתגובה שלהם וקרא להם "בני קטורה"? הרי התוכנית הצליחה והם תיקנו אותו בדיוק כמו שרצה לעורר אותם?

הרבי מליובאוויטש הסביר הכול בצורה מבריקה: הדיון בין רבי טרפון לתלמידיו עסק בשאלה האם אפשר להיוולד מחדש? האם אנשים מנותקים כמו אחינו יכולים להיפתח ללימוד התורה? במטרה להוכיח זאת רבי טרפון רמז לסיפור במסכת סוטה. הגמרא מספרת שם על מכשפה בשם "יוחני בת רטיבי" שהייתה גוזלת את הבריות. כאשר אישה בעיירה הייתה הולכת ללדת, יוחני הייתה מטילה כישוף ועוצרת את תהליך הלידה. הבעל המבוהל היה רץ אל הצדקת, יוחני בת רטיבי, מפקיד תרומה קטנה בשביל הכולל והיא הייתה מסירה את הכישוף ומחוללת את הלידה. הגמרא מסיימת כי פעם התעכב אצלה אחד הבעלים ושמע את כלי הכישוף מקשקשים והבין מי עומד לפניו והרגו אותה.

רבי טרפון פונה לתלמידיו ואומר: "ויוסף אברהם וייקח אישה ושמה יוחני". כלומר, אל תתיאשו מעצמכם, אפשר לחולל אתכם את הנס של "יוחני" שהייתה מייצרת לידות, וכך אתכם אפשר ללדת מחדש, וזאת בכוח לימוד התורה שמרומם אנשים מעבר

ועלתה לו ודוד בשמים ולא עלתה לו'. כי חטא שאול היה בעניין שהיה תפקידו ומשרתו, היינו בענייני מלכות, משא"כ חטאיו של דוד אף שמצד עצמן היו חמורים יותר לא היו בתפקידו, ובלשון החסידות 'עיקר שליחותו בעלמא דין'. מפני טעם זה מוכן אשר זה שצמצמו בהשעות דלי-מודי חול אין בזה נפקא מינה בהיזק דפעולה זו [שביתת המורים].

לעצמם. שהופך את חכמת ה' לאדם עצמו. ואולם האחיינים היו תקועים באזור הנוחות שלהם ולכן ענו: "קטורה כתיב", והרי הפירוש של המילה "קטורה" הוא הפוך כדברי רש"י שם: "שקשרה פתחה כדי לא להזדווג לאחר חוץ מאברהם אבינו. בכך התכוונו האחיינים לרמוז כי הם תקועים בהרגלים שלהם ואינם יכולים להשתנות. התאכזב רבי טרפון וקרא עליהם "בני קטורה".

עלינו להשקיע בחינוך, להתמסר לחינוך, ולדעת שאין שום דבר בלתי אפשרי במסגרת חינוך.

תוכן מליקוטי שיחות טו/179: מוכא ברש"י פרשתנו (ג,א): 'כל המלמד את בן חברו תורה כאילו ילדו'. וכך מספרת הגמרא (סוטה כב,א) על אלמנה מכשפה בשם יוחני בת רטיבי שהייתה עוצרת את לידת האישה ולאחר שהיא מצטערת הרבה, סותרת כשפיה והולד יוצא. ולכן הזכיר אותה רבי טרפון, כיון שהוא רצה לעשות באחייניו ענין דומה של 'כאילו ילדו' על ידי לימוד התורה. אולם הם הגיבו והזכירו את 'קטורה', שהיא מלשון 'קשירה', שהיא ההיפך מיוחני, ענין הלידה.

נסיים בנקודה אחרונה שקובעת ברכה בפני עצמה: בשנת תשט"ו תכננו ארגוני המורים שביתה במטרה לשפר את שכרם ותנאי העסקתם. קבוצת מורים חבדי"ת הייתה בין המוחים נגד משרד החינוך והם קיבלו מכתב חריף מהרבי בו מעצים את האחריות של העוסקים במקצוע החינוך.

הרבי העלה את השאלה הבאה (ובעומדנו בערב חג השבועות, יום לידתו והסתלקותו של דוד המלך, הדברים נוגעים שבעתיים): שני מלכי ישראל הראשונים 'חטאו' בסוף ימיהם ונענשו, ואולם היה פער אדיר בתגובה של הקב"ה לחטא שלהם: שאול חטא במעשה עמלק והתגובה של הקב"ה הייתה חדה ומוחלטת: אין תשובה ואין מחילה והמלכות תינתק מזרעו. דוד, לעומתו, חטא בבת שבע והתגובה של הקב"ה הייתה סלחנית: הוא אמנם יסבול עד סוף ימיו, אבל מלכותו לא תינתק ממנו. מדוע?

ואדרבה, הרי חטאו של דוד היה הרבה יותר חמור, בעניינים הקשורים בשפיכות דמים וכו', ואילו חטאו של שאול היה בסך הכול בכך שטעה בשיקול הדעת וריחם על אגג מלך עמלק?

ביאר הרבי כך: שאול חטא במה שהיה שליחות חייו, בעצם התפקיד של מלך, ועל כך אין מחילה. דוד, לעומת זאת, חטא בעניין פרטי שאינו נוגע לעצם שליחות חייו כמנהיג העם ועל כך יכול להיות תיקון. הרבי חיבר זאת לעולם המורים וכתב: חינוך זה לא מקצוע. זאת שליחות חיים שנבחרו אליה הטובים ביותר, וכאן צריכים לחשוב יומם ולילה לפני שמשביתים את המערכת הזו. כאן לא מדובר בדיני ממונות, אלא בדיני נפשות שקשורים בעתידם של הילדים, אבל גם בטובתם של המורים עצמם, בהיות מדובר בשליחות חייהם עלי אדמות.

נשלח מכאן ברכה, הצלחה והערכה לכל המורים ששבים השבוע לתפקוד מלא בבתי הספר ותהיה מלאכתם לתועלת לדורי דורות.

אגרות קודש ג אגרת ג'יה: ידוע בהענין ד'שאל באחד

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il